

ДІОРДЦА І.В.,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри приватного
та публічного права
(Київський національний університет
технологій та дизайну)

МАКУШЕВ П. В.,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри історії та теорії
держави і права
(Університет митної справи
та фінансів)

ОЛІЙНИК А. Ю.,

кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри приватного
та публічного права
(Київський національний університет
технологій та дизайну)

УДК 347.6

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.6.20>**АДМІНІСТРУВАННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ
ЯК ФІНАНСОВО-ПРАВОВИЙ ІНСТИТУТ**

В статті досліджуються проблеми адміністрування митних платежів та їх регулювання митним, податковим і фінансовим правом. Автори розглядають адміністрування митних платежів, аналізують митне, податкове і бюджетне законодавство, наголошують на важливості правового регулювання процесу їх адміністрування нормами фінансового права в умовах повномасштабної війни України з росією. З'ясовано, що адміністрування митних платежів є складовою системи норм фінансово-правового інституту. Пропонується визначати адміністрування митних платежів як фінансово-правовий інститут системи законів і підзаконних нормативно-правових актів, що закріплюють, регулюють та охороняють систему митних правовідносин у сфері діяльності державних органів щодо ідентифікації, обліку платників митних внесків та об'єктів митного оподаткування, забезпечують їх сервісне обслуговування, організацію та контроль за сплатою митних платежів відповідно до порядку, встановленого законом.

До ознак адміністрування митних платежів як фінансово-правовий інститут запропоновано віднести: 1) систему : а) нормативно-правових актів, що вміщують правові норми реалізації фіскальної, регулюючої і контрольної функцій адміністрування митних платежів; б) митних правовідносин у сфері діяльності державних фінансових органів; 2) облік платників митних внесків та об'єктів митного оподаткування; 3) організацію обслуговування та контролю за сплатою митних платежів.

В якості рекомендації пропонуємо прийняти Закон України «Про адміністрування митних платежів». В названому законі слід врегулювати правовідносини

адміністрування митних платежів щодо реалізації суб'єктами митних правовідносин названих платежів їх фіскальних, регулюючих і контрольних функцій, облік платників митних внесків та об'єктів митного оподаткування, організацію їх обслуговування та контролю за сплатою митних платежів.

Ключові слова: адміністрування, митні платежі, податково-правове регулювання, фінансово-правове регулювання, фінансово-правовий інститут, воєнний стан.

Diorditsa I. V., Makushev P. V., Oliynyk A. Yu. Administration of customs payments as a financial and legal institution

The article examines the problems of administration of customs payments and their regulation by customs, tax and financial law. The authors consider the administration of customs payments, analyze customs, tax and budget legislation, emphasize the importance of legal regulation of the process of their administration by the norms of financial law in the conditions of a full-scale war between Ukraine and Russia. It was found that the administration of customs payments is a component of the system of norms of the financial and legal institute. It is proposed to define the administration of customs payments as a financial and legal institution of the system of laws and by-laws, which establish, regulate and protect the system of customs legal relations in the sphere of activity of state bodies regarding the identification, accounting of payers of customs contributions and objects of customs taxation, and ensure their service maintenance, organization and control over the payment of customs payments in accordance with the procedure established by law. The features of customs administration as a financial and legal institution are proposed to include: 1) a system of: a) legal acts containing legal norms for the implementation of fiscal, regulatory and control functions of customs administration; b) customs legal relations in the sphere of activity of state financial bodies; 2) accounting of payers of customs fees and objects of customs taxation; 3) organization of service and control over the payment of customs payments. As a recommendation, we propose to adopt the Law of Ukraine "On Administration of Customs Payments". The said law should regulate the legal relations of the administration of customs payments regarding the implementation by the subjects of customs legal relations of the said payments of their fiscal, regulatory and control functions, accounting of payers of customs contributions and objects of customs taxation, organization of their service and control over the payment of customs payments.

Key words: administration, customs payments, tax and legal regulation, financial and legal regulation, financial and legal institute, martial law.

Постановка проблеми. В сучасних умовах, коли в Україні іде повномаштабна війна з росією податкова і митна політика є важливим важелем формування ефективної економічної політики в Україні і країнах світу. Адміністрування податків, зборів, платежів та удосконалення правового регулювання податкової і митної діяльності контролюючих органів має значення для підвищення ефективності регулювання митних відносин, обліку платників митних внесків та об'єктів митних платежів, організації їх ідентифікації, забезпечення сервісного обслуговування таких платежів, організації та контролю за їх сплатою відповідно до порядку, встановленого законом [1]. Метою нашого дослідження є потреба удосконалення змісту адміністрування митних платежів як фінансово-правового інституту. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання: а) проаналізувати окремі праці авторів щодо адміністрування податкових і митних платежів; б) сформулювати поняття адміністрування митних платежів як фінансово-правового інституту; в) запропонувати висновки і рекомендації по предмету дослідження.

Аналіз останніх публікацій. Серед наукових праць по проблемі проаналізуємо роботи окремих авторів. Так, Батанова Л.О. Карпенко Г.Л., Коваль Н.О. досліджують етапи становлення та розвитку інституту адміністрування митних платежів в Україні і наголошують на тому, що з 90-х років ХХ ст. і по теперішній час названий інститут адміністрування сформувався і отримав свій новий розвиток. В цей час були прийняті такі нормативно-правові акти, як: а) Закон України "Про митну справу в Україні" від 25.06.1991 р.; б) Закон України «Про Митний тариф України» від 05.04. 2001 р. та від 19.09.2013 р.; в) Митний кодексу України який набрав чинності з 1 січня 2004 р. З цього названі автори роблять висновок, що період з серпня 1991 р. по 1 січня 2004 р. слід розглядати як етап становлення законодавства у сфері адміністрування митних платежів. Вони визначають адміністрування митних платежів як організаційно-розпорядчу діяльність у сфері управління, із застосуванням адміністративних, фінансових методів та інформаційних технологій у сфері сплати митних платежів з метою реалізації завдань та функцій органів доходів і зборів (ОДЗ) України при здійсненні державної митної справи. Дані авторки виокремлюють дві форми діяльності ОДЗ України як суб'єктів публічної адміністрації: правову та неправову (організаційну). Правова форма діяльності ОДЗ як суб'єктів адміністрування митних платежів – це форма діяльності, яка безпосередньо визиває правові наслідки, пов'язані з встановлення чи застосування норм права. Серед них необхідно виділити: 1) видання правових актів адміністрування; 2) прийняття адміністративних актів; 3) укладання адміністративних угод; 4) здійснення інших юридичних дій [2, с. 6, 9–10].

Отже, слід зробити висновок, що фінансово-правовий інститут адміністрування митних платежів може досліджуватися як організаційно-розпорядча діяльність у сфері управління, із застосуванням адміністративних, фінансових методів та інформаційних технологій урегульованих фінансово-правовими нормами у сфері сплати митних платежів.

Беспалова А. О. досліджує правове регулювання адміністрування податків і зборів в Україні. Фінансово-правову організацію забезпечення публічних інтересів у податковій сфері вона досліджує як окремі елементи механізму податкового адміністрування, а саме: а) систему органів податкового адміністрування; б) правовий статус інших суб'єктів податкового адміністрування; в) податковий обов'язок як об'єкт податкового адміністрування; г) фінансово-правову характеристику окремих форм податкового адміністрування. Функції податкового адміністрування Беспалова А. О. класифікує на: фіскальну, регулюючу, контрольну [3, с. 4, 9–15].

Отже, Беспалова А. О. серед окремих елементів механізму податкового адміністрування розглядає фінансово-правову характеристику окремих форм податкового адміністрування.

Возний М.В., досліджуючи фінансово-правове регулювання контролю за сплатою митних платежів вважає, що складовим адміністрування митних платежів є контроль правильності обчислення, своєчасності та повноти сплати митних платежів. Возний М.В. робить висновок про те, що контроль за сплатою митних платежів є невід'ємною складовою адміністрування митних платежів та видом публічного фінансового контролю, оскільки такий контроль здійснюється у процесі формування грошових коштів і спрямований на наповнення державного бюджету за рахунок митних платежів, які справляються під час або у зв'язку з переміщенням предметів через митний кордон України [4, с. 63, 65].

Отже, Возний М.В. до функцій адміністрування митних платежів як складових фінансово-правового інституту відносить регулюючу і контрольну та видом публічного фінансового контролю.

Концева Л.О. визначає фінансовий контроль у митній справі як врегульовану правовими нормами діяльність посадових осіб митних органів щодо перевірки достовірності декларування товарів, що переміщуються через митний кордон України, а також виконання декларантами фінансових зобов'язань перед державою. Концева Л.О. розглядає фінансову діяльність митних органів як врегульовану нормами права систему дій митних органів щодо забезпечення надходжень до Державного бюджету, передбачених законодавством обов'язкових

платежів, що сплачуються платниками податків при переміщенні товарів та транспортних засобів через митний кордон, та використання митними органами бюджетних коштів для здійснення їх повноважень у межах визначених законом бюджетних асигнувань [5, с. 16].

Отже, Концева Л.О. розуміє під фінансовим контролем систему правових норм які регулюють діяльність посадових осіб митних органів щодо адміністрування митних платежів як фінансово-правовий інститут.

Найденко О.Є. та Тихомірова Д.В., досліджуючи роль митних платежів в митній політиці України роблять висновок про те, що митні платежі є невід'ємною частиною захисту вітчизняного виробника від іноземних компаній, підтримання балансу між зовнішнім та внутрішнім ринками. Для підтримання їх необхідності потрібно вдосконалити митне законодавство, у тому числі щодо адміністрування митних платежів, щоб сучасні правила не давали можливостям громадянам та митним органам користуватись прогалинами закону [6, с. 184].

Отже, Найденко О.Є. та Тихомірова Д.В. вважає, що з метою удосконалення адміністрування митних платежів як фінансово-правового інституту є потреба вдосконалювати митне законодавство, включаючи і фінансово-правове.

Озеруга О.В. робить висновок про те, що недостатнє нормативне врегулювання досліджуваних відносин, невизначеність сутності і специфіки фінансово-правового регулювання щодо адміністрування митних платежів негативно впливає на практичну діяльність уповноважених органів публічної влади у сфері реалізації державної митної політики та перешкоджає усуненню прогалин у правовому регулюванні митних правовідносин [7, с. 109].

Отже, Озеруга О.В., дослідивши стан наукової розробки фінансово-правового регулювання адміністрування митних платежів в Україні, робить висновок про недостатність урегульованих правовідносин, що перешкоджає усуненню прогалин у правовому регулюванні адміністрування митних платежів.

Прокіпчук Л.І. робить висновок про визначення системи адміністрування митних платежів як сокупності правовідносин між суб'єктами адміністрування митних платежів та підконтрольних їм суб'єктів для забезпечення реалізації повного та постійного надходження митних платежів до бюджету та сприяння розвитку економіки і її захисту [8, с. 120].

Отже, Прокіпчук Л.І. вважає, що система адміністрування митних платежів включає в себе правові норми які регулюють правовідносини між суб'єктами адміністрування митних платежів та суб'єктами, що забезпечують реалізацію постійного надходження митних платежів до бюджету сприяння розвитку економіки і її захисту.

Радченко О.М. пропонує досліджувати такі ознаки адміністрування митних платежів: 1) адміністрування митних платежів має фіскальний характер. 2) адміністрування митних платежів володіє всіма характеристиками управлінської діяльності; 3) суб'єктами адміністрування митних платежів є митні органи держави, з одного боку, і платники митних платежів, з іншого боку; 4) до органів, які безпосередньо не здійснюють адміністрування митних платежів, але сприяють його здійсненню, слід відносити: а) Державну казначейську службу України, б) Рахункову палату; 5) адміністрування митних платежів регулюється митним та податковим законодавством України; 6) адміністрування митних платежів здійснюється у двох формах – правова і неправова. Правова форма виражається в прийнятті нормативно-правових актів Державною фіскальною службою України. Неправова форма виражається в проведенні організаційних, розпорядчих заходів, нарад, планування, прогнозу, які не мають юридичного значення, однак, створюють передумови для здійснення правових форм; 7) напрямками адміністрування митних платежів є їх стягнення (в тому числі примусове стягнення), контроль за правильністю обчислення і своєчасністю сплати, а також зарахування і розподіл сум митних платежів [9, с. 141]. Адміністрування митних платежів Радченко О. М. визначає як напрям фінансової діяльності держави, що здійснюється митними органами України, який включає справляння митних платежів (у тому числі їх примусове стягнення) і контроль за правильністю обчислення і своєчасністю їх сплати з метою поповнення доходної частини державного бюджету України [9, с. 141].

Отже, Радченко О. М. до органів, які безпосередньо не здійснюють адміністрування митних платежів, але сприяють його здійсненню відносять: а) Державну казначейську службу України, б) Рахункову палату. На його думку, адміністрування митних платежів регулюється митним та податковим законодавством України і здійснюється у двох формах правовій і неправовій.

Результати дослідження. Проаналізувавши наукові праці окремих авторів з урахуванням предмету дослідження, є потреба зосередитися на правових і неправових формах фіскальної, регулюючої і контрольної функцій адміністрування митних платежів, як фінансово-правового інституту. Правове регулювання адміністрування митних платежів здійснюється податковим, митним і частково бюджетним кодексами України. Податковий кодекс України (ст.14.1.1-1) визначає адміністрування митних платежів, як сукупність рішень та процедур контролюючих органів і дій їх посадових осіб, що визначають інституційну структуру податкових та митних відносин, організовують ідентифікацію, облік платників податків і платників єдиного внеску та об'єктів оподаткування, забезпечують сервісне обслуговування платників податків, організацію та контроль за сплатою платежів відповідно до порядку, встановленого законом [1]. Митний кодекс України закріплює правове регулювання адміністрування митних платежів в розділах IX, X, XI та ін. [10]. Бюджетний кодекс України закріплює правові засади функціонування бюджетної системи України, її принципи, основи бюджетного процесу і міжбюджетних відносин та відповідальність за порушення бюджетного законодавства [11]. Закон України від 26 січня 1993 року «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» урегулював правові та організаційні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні [12]. Пропонуємо прийняти Закон України «Про адміністрування митних платежів». В запропонованому законі слід врегулювати правовідносини адміністрування митних платежів щодо реалізації суб'єктами митних правовідносин названих платежів їх фіскальних, регулюючих і контрольних функцій, облік платників митних внесків та об'єктів митного оподаткування, організацію їх обслуговування та контролю за сплатою митних платежів.

Висновки. Адміністрування митних платежів як фінансово-правовий інститут – це система законів і підзаконних нормативно-правових актів, що закріплюють, регулюють та охороняють систему митних правовідносин у сфері діяльності державних органів щодо організації ідентифікації, обліку платників митних внесків та об'єктів митного оподаткування та забезпечення їх сервісного обслуговування, контроль за сплатою митних платежів відповідно до порядку, встановленого законом.

До ознак адміністрування митних платежів як фінансово-правовий інститут слід віднести: 1) систему : а) нормативно-правових актів, що вміщують правові норми реалізації фіскальної, регулюючої і контрольної функцій адміністрування митних платежів; б) митних правовідносин у сфері діяльності державних фінансових органів; 2) облік платників митних внесків та об'єктів митного оподаткування; 3) організацію обслуговування та контролю за сплатою митних платежів.

В якості рекомендації пропонуємо прийняти Закон України «Про адміністрування митних платежів».

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України : Закон України від 2 грудня 2010 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст. 112. Поточна редакція від 01.10.2024.
2. Батанова Л.О., Карпенко Г.Л., Коваль Н.О. Адміністрування митних платежів: навчально-методичний посібник (для студентів денної та заочної форм навчання) / Л.О. Батанова, Г.Л. Карпенко, Н.О. Коваль. Чернівці, 2018. 88 с.
3. Беспалова А.О. Правове регулювання адміністрування податків і зборів в Україні. Автореф. дис. к. ю. н. Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2015. 23 с.

4. Возний М.В. Фінансово-правове регулювання контролю за сплатою митних платежів. *Проблеми реалізації прав, свобод і законних інтересів суб'єктів права в Україні* : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (8 жовтня 2024 р., м. Київ, КНУТД) / відп. ред. А.Ю. Олійник, Ю. В. Оніщик. К.: КНУТД, 2024. С. 63-67.

5. Концева Л.О. Фінансовий контроль у митній справі. Автореф. дис. к. ю. н. Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2012. 23 с. Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2012. 22 с.

6. Найденко О.Є. Роль митних платежів в митній політиці України. *Інфраструктура ринку*. 2021180-185. Випуск 60. С. 180–185.

7. Озеруга О.В. Стан наукової розробки фінансово-правового регулювання адміністрування митних платежів в Україні. *Науковий вісник гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2018. № 35. Том 1. С. 107–109.

8. Прокіпчук Л. І. Система адміністрування митних платежів : теоретичні основи та інституційні засади розвитку. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 216. Випуск 5(121). С. 116–120.

9. Радченко О. М. Адміністрування митних платежів як фінансово-правова категорія. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2019. № 1 (63). С. 137–142.

10. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552– Поточна редакція від 31.10.2024.

11. Бюджетний кодекс України : Закон України від 8 липня 2010 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 50-51. Ст. 572. Поточна редакція від 21.09.2024.

12. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26 січня 1993 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 13. Ст. 110. Поточна редакція від 30.06.2024.

